

## Nr 103.

Ankom till riksdagens kansli den 4 maj 1934 kl. 11 f. m.

*Utlåtande i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkterna 119, 122, 129 och 131, gjorda framställningar angående anslag till de allmänna läroverken och kommunala mellanskolor jämte i ämnet väckta motioner.* (2:a avd.)

1:o) **Arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken.** I den till riksdagen avlätna, den 3 januari 1934 dagtecknade propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1934/1935 har Kungl. Maj:t (punkt 119, sid. 142—146 i det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag) föreslagit riksdagen att till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra anslag av 1,231,400 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft

*dels* en inom första kammaren av herr *Olof Olsson m. fl.* väckt motion (I: 91), vari hemställts, att riksdagen måtte dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att den av riksdagen påkallade utredningen rörande omläggning av skolarbetets inre organisation och de därmed förbundna ekonomiska kostnaderna måtte snarast möjligt föreläggas riksdagen, dels i avbidan på sagda utredning besluta att minska det under punkten 119 av åttonde huvudtiteln äskade extra anslaget till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken för budgetåret 1934/1935 med 51,000 kronor, dels ock uttala, att gymnasiets organisation i vad det gäller det fasta främmande levande språket samt reallinjens bildningsmål, skall anordnas i enlighet med de av riksdagen godkända grunderna, dock med den jämkning i förstnämnda avseende — till förmån för franska språket — som i motionen angivits;

*dels* två likalydande motioner, väckta, den inom första kammaren av herrar *A. Thelin* och *G. Bagge* (I: 92) och den andra inom andra kammaren av herrar *C. Lindskog* och *I. Sefve* (II: 194), i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte vid beviljandet av anslag till extralärare vid de allmänna läro-

verken för budgetåret 1934/1935 hemställa, att Kungl. Maj:t skyndsammast vidtager åtgärder, lämpade att i möjligaste mån undanröja de missförhållanden, som utformningen av 1933 års läroverksstadga i vissa i motionen berörda avseenden medfört;

*dels* och en inom andra kammaren av herr *I. Anderson* i Norrköping väckt motion (II: 219), vari hemställts, att riksdagen måtte vid anslaget till extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken för budgetåret 1934/1935 knyta det villkoret, dels att i latingymnasiets två högsta ringar engelska må kunna väljas som fast ämne i stället för franska, om minst fem lärjungar därtill anmäla sig, dels att till realgymnasiets sex ämneskombinationer fogas en sjunde, omfattande ämnena tyska, fysik och kemi.

Beträffande de av motionärerna till stöd för deras framställningar anförda skälen hänvisar utskottet, i den mån redogörelse ej lämnas här nedan, till motionerna I: 91, I: 92 och II: 219.

I det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingår en anslagspost till arvoden åt extra lärare och vikarier samt för oförutsedda behov å 250,000 kronor. Härutöver har riksdagen å extra stat anvisat särskilt anslag till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken, vilket anslag för innevarande budgetår utgår med 1,129,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har rörande anslag för ändamålet för budgetåret 1934/1935 anfört bland annat:

Vid beräkningen av antalet klassavdelningar under läsåret 1934/1935 hade det visat sig, att detta antal komme att uppgå till ungefär 1,668. Därvid hade överstyrelsen i allmänhet icke räknat med upprättandet av parallellavdelningar i första klassen av realskolan eller första ringen av gymnasiet, där sådana parallellavdelningar icke upprättats läsåret 1933/1934 och icke vore angivna å de för respektive läroverk gällande specialplanerna. Fastställandet av lärarbehovet för sålunda beräknade klassavdelningar erbjöde en viss svårighet på grund av de år 1933 givna föreskrifterna angående lärjungarnas rätt att tillvälja ämnen å gymnasiets och lyceets differentierade stadium. Avsaknaden av tillräcklig erfarenhet av de nya bestämmelsernas inflytande på behovet av undervisningstimmar på ifrågavarande stadium medförde givetvis osäkerhet vid beräkandet av detta behov. De ungefärliga beräkningar, som kunnat göras, syntes emellertid giva vid handen, att den ökning av det erforderliga antalet undervisningstimmar, som betingades därav, att samläsning mellan parallella avdelningar å skilda gymnasielinjer i vissa ämnen icke kunde åvägbringas i samma utsträckning som tidigare, i det hela motvägdes av det genom den nya timplanen minskade totala antalet timmar för ifrågavarande ringar och kretsar samt av den minskning i timantalet, som uppstode genom begränsningen av lärjungarnas tillvals rätt till att gälla bestämda ämnesgrupper. Överstyrelsen hade därför utgått ifrån att behovet av undervisningstimmar på ifrågavarande stadium bleve i stort sett oförändrat.

Enligt de år 1933 fastställda timplanerna finge årsklass eller avdelning

av årsklass, då antalet av de lärjungar, som deltog i undervisningen i vederbörande ämne, överstege 20, efter medgivande av skolöverstyrelsen under 1 veckotimme i varje ämne uppdelas i två undervisningsavdelningar vid undervisningen i modersmålet, tyska, engelska och franska i de klasser av realskolan och kretsar av lyceet, i vilka undervisningen i nämnda ämnen toge sin början. Om denna delning skulle helt genomföras läsåret 1934/1935, skulle, om man utginge från de av vederbörande rektorer för höstterminen 1933 beräknade lärjungantalen, härför erfordras 914 lärartimmar, motsvarande tjänstgöring för ungefär 35 extralärare. Huru önskvärd ur pedagogiska synpunkter ifrågasättande klassdelning än vore, ansåge sig överstyrelsen under rådande ekonomiska förhållanden icke böra ifrågasätta, att densamma omedelbart genomfördes i hela den utsträckning, som ovan nämnda bestämmelse möjliggjorde. Å andra sidan hade det i olika sammanhang sedan lång tid tillbaka framförda önskemålet om en begränsning av klassavdelningarnas storlek vuxit i styrka i samma mån som kravet på en individualiserad undervisning gjort sig gällande, och särskilt i fråga om modersmålet och de främmande levande språken torde det numera vara allmänt erkänt, att undervisningen i dessa ämnen å begynnelsestadiet icke kunde bedrivas på ett tillfredsställande sätt i klassavdelningar på över 30 lärjungar. Med hänsyn härtill funne överstyrelsen det vara ett trängande behov, att den klassdelning i nämnda ämnen, som nämnda bestämmelse avsåge att möjliggöra, finge komma till stånd åtminstone beträffande klassavdelningar, vilkas lärjungantal överstege 30. En från denna utgångspunkt verkställd beräkning gäve vid handen, att för delningen erfordrades omkring 450 lärartimmar, motsvarande tjänstgöring för ungefär 17 extralärare.

Överstyrelsens detaljerade beräkningar över det sannolika lärarbehovet vid varje särskilt läroverk hade visat, att vid de allmänna läroverken under läsåret 1934/1935 erfordrades 331 extralärare med full tjänstgöring och dessutom timlärare med en sammanlagd tjänstgöring av 1,210 veckotimmar, vartill komme ovannämnda, för klassdelning vid undervisningen å begynnelsestadiet i modersmålet och de främmande levande språken erforderliga 17 extralärare. Härvid hade överstyrelsen förutsatt, att de av överstyrelsen föreslagna nya lärartjänsterna, nämligen 5 lektorstjänster, 22 adjunktstjänster och 12 ämnesläraryrkebefattningar, komme att inrättas från och med läsåret 1934/1935. Då arvudet för 24 timlärartimmar i stort sett motsvarade arvudet till en extralärare med full tjänstgöring, kunde det här uppgivna behovet uppskattas till  $(331 + 50 + 17 =)$  398 extralärare med full tjänstgöring.

Vidare hade överstyrelsen i likhet med föregående budgetår ansett det nödvändigt att beräkna en viss reserv av extraläraryrkebefattningar, vilken icke borde sättas lägre än till 10.

Överstyrelsen hemställde sålunda om anslag för budgetåret 1934/1935 till anställande vid de allmänna läroverken av extralärare och timlärare till ett antal, som motsvarade 408 extralärare med full tjänstgöring. Kostnaden härför beräknade överstyrelsen till 1,261,800 kronor.

Liksom föregående år anhölle överstyrelsen, att ett belopp av 3,000 kronor anvisades till arvoden åt extra ordinarie lärare vid allmänna läroverk, vilka biträdde vid inträdesprövningar efter vårterminens slut.

Det totala anslagsbehovet uppginge alltså till 1,264,800 kronor. Genom att från denna siffra draga det i det ordinarie reservationsanslaget ingående anslaget å 120,000 kronor till arvoden åt extralärare och timlärare skulle det för ändamålet utgående extra anslaget böra bestämmas till 1,144,800 kronor.

I anslutning till vad sålunda anförts har överstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till arvoden åt extra och vikarie-  
rande lärare vid de allmänna läroverken för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra anslag av 1,144,800 kronor.

Departementschefen har anfört följande:

»Såsom för innevarande läsår har skolöverstyrelsen för läsåret 1934—1935 icke räknat med att tillfälliga parallellavdelningar i allmänhet böra upprättas i första klassen av realskolan eller första ringen av gymnasiet, där sådana parallellavdelningar icke upprättats redan innevarande läsår. Denna begränsning vid upprättandet av nya parallellavdelningar beräknades av överstyrelsen första gången för läsåret 1933—1934 i anslutning till ett av den s. k. granskningsnämnden med hänsyn till den statsfinansiella situationen framlagt besparingsprogram (se punkt 146 av 1933 års åttonde huvudtitel) och föranledde ingen erinran från Kungl. Maj:ts och riksdagens sida.

Jag har emellertid ansett mig böra överväga, huruvida icke skäl kunna anses föreligga för en uppmjukning av de nu gällande grunderna i förevarande avseende. Det har nämligen visat sig, att den vidtagna begränsningen medfört, att sammanlagt 794 till ifrågavarande klasser godkända inträdessökande lärjungar vid början av höstterminen 1933 fått avvisas på grund av platsbrist. Största antalet av dessa hänför sig till Stockholm och Göteborg, men av mig införskaffad utredning utvisar, att även i vissa andra städer antalet avvisade varit anmärkningsvärt högt. Att begränsningen fått konsekvenser av så kännbar beskaffenhet lärer hava sin förklaring i att den under senare år ständigt ökade tillströmningen till läroverken innevarande läsår ytterligare tilltagit. Så vitt man nu kan bedöma torde någon ändring i dessa förhållanden icke vara att förvänta för läsåret 1934—1935. Såväl på grund av nu anförda förhållanden som ock i betraktande av den rådande arbetslösheten bland extralärarna anser jag det därför i hög grad önskvärt, att åtgärder må träffas till beredande av ökade möjligheter för de allmänna läroverken att mottaga elever.

Att därvid helt bortse från den i besparingssyfte tillämpade principen synes mig dock ej böra ske. Lämpligare torde vara, att Kungl. Maj:t på framställning av skolöverstyrelsen må kunna i särskilda fall medgiva upprättande av nya parallellavdelningar, där eljest ett större antal inträdessökande förväntas bliva avvisade från ifrågavarande klasser.

Av den föreliggande utredningen beträffande dessa förhållanden höstterminen 1933 synes kunna beräknas, att omkring 25 nya parallellavdelningar i första klassen av realskolan och första ringen av gymnasiet varit erforderliga för att vid skolor, där tillströmningen varit så stark, att enligt tidigare gällande grunder ytterligare någon parallellavdelning skulle hava upprättats, bereda de nu i stället avvisade plats.

Motsvarande behov för läsåret 1934—1935 torde likaledes kunna beräknas till lägst 25 nya parallellavdelningar. Kostnaderna härför kunna enligt

de vanligen tillämpade grunderna uppskattas till omkring 80,000 kronor, vilket belopp jag vill föreslå beräknas att för ifrågavarande ändamål stå till Kungl. Maj:ts disposition att efter förslag av skolöverstyrelsen fördelas bland läroverk, där förhållandena sådant påkalla. Vid bifall härtill torde de starkast framträdande missförhållandena i förevarande hänseende avlägsnas.

Mot den av överstyrelsen i likhet med föregående år i övrigt tillämpade beräkningsgrunden för det sannolika lärarbehovet har jag ingen erinran att göra.

Överstyrelsen har beräknat, att för läsåret 1934—1935 erfordras inalles 398 extralärare med full tjänstgöring. Härutöver har liksom tidigare en reserv av 10 extralärartjänster ansetts erforderlig.

Beträffande behovet av reserv erinrar jag, att i beräkningen av anslagsbehovet för budgetåret 1933/1934 räknats med en säkerhetsmarginal av allenast 5 extraläraryrkeförfattningar, därvid möjlighet likväl förbehölls Kungl. Maj:t att, därest reserven skulle visa sig otillräcklig, i enstaka fall och efter särskild prövning för ändamålet anlita reservationerna å det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken. Efter framställning från skolöverstyrelsen har Kungl. Maj:t genom särskilda beslut anvisat medel från berörda reservationer till ytterligare 5 extralärare ävensom till timlärare med sammanlagt 36 veckotimmars undervisning. Jag anser med hänsyn härtill försiktigheten bjuda att nu räkna med en reserv av 10 extralärartjänster. Överstyrelsens beräkningar sluta på en siffra av 1,144,800 kronor. Ett bifall till mitt förslag om nytt läroverk i Bromma föranleder en ökning av detta belopp med 6,600 kronor till 1,151,400 kronor. Härtill skulle komma de av mig ytterligare föreslagna 25 lärarbefattningarna. Sammanlagda kostnaden skulle alltså uppgå till  $(1,151,400 + 80,000 =) 1,231,400$  kronor.»

Till stöd för det i motionen I:91 framförda yrkandet har till en början lämnats en redogörelse för behandlingen vid 1927 års riksdag av frågan om det s. k. inre skolarbetet, varefter i anknytning till skolöverstyrelsens av departementschefen godtagna förslag rörande behovet av 17 extralärare för möjliggörande av klassdelning vid undervisningen i modersmålet och de främmande levande språken anföres bland annat följande:

Det är framställningen utan vidare om medel till avlöning åt dessa 17 extralärare, som står i strid med riksdagens år 1927 uttalade vilja. Riksdagen fann, såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen, dåvarande departementschefens tankar om skolarbetets inre gestaltning beaktansvärda, men i den mån programmets genomförande skulle medföra ekonomiska utgifter och framställningar följaktligen komma att göras hos riksdagen, förut-sattes uttryckligen, att dessa måtte *åtföljas av erforderliga utredningar för frågans bedömning*, någonting som inte minst gällde den ifrågasatta uppdelningen av klassavdelningar vid undervisningen i vissa ämnen.

Som ärendet nu framlägges, sker det i ett synnerligen ofullgånget skick.

Riksdagen har inte satts i tillfälle att pröva frågan i dess helhet och departementschefen antyder inte med ett ord, att det föreliggande anslagsäskandet i nu angivna del förutsätter ett principiellt ställningstagande till nya grundsatser. Ingenting har emellertid från riksdagens sida uttalats, som dispenserar från vare sig den generella omprövning, som 1927 års riksdagskrivelse kräver, eller den begärda utredningen rörande de ekonomiska konsekvenserna.

Under sådana omständigheter kunna vi inte biträda den ifrågavarande framställningen utan nödgas hemställa om erforderlig minskning av anslagsbeloppet i avvaktan på att Kungl. Maj:t för riksdagen framlägger de utredningar, som 1927 års riksdag påkallade. Kostnadsökningen i nu berörda del kan enligt skolöverstyrelsens beräkningar fastställas till 51,000 kronor.

Motionärerna komma därefter in på frågan om vissa i 1933 års läroverksstadga vidtagna förändringar i avseende på språkundervisningen å gymnasiet.

När skolöverstyrelsen — anföra motionärerna — hänvisar till de år 1933 givna föreskrifterna angående lärjungarnas tillvals rätt, berör den ytterligare en sak, som i viss mån sammanhänger med den nyss avhandlade. Det framhålles nämligen, att ett ökat behov av undervisningstimmar inträtt därigenom, »att samläsning mellan parallella avdelningar å skilda gymnasie-linjer i vissa ämnen icke kunde åvägabringas i samma utsträckning som tidigare». Vidtagna anordningar hava sålunda i detta avseende medfört en fördyring av undervisningen vid de allmänna läroverken, utan att riksdagen satts i tillfälle pröva förutsättningarna för densamma.

Det är emellertid inte denna fördyring, som är det mest framträdande grundfelet hos 1933 års stadga på denna punkt. Detta ligger snarare däri, att det obligatoriska språket å det differentierade stadiet växlar å gymnasiets olika linjer. Franskan har härvid inträtt å latinlinjen, engelskan å real-linjen. Samtidigt ha också timtalen och därigenom kurserna för dessa ämnen blivit olika allteftersom det rör sig om kärnämne eller tillvalsämne. Mot denna anordning att förhindra en latinare att ha engelska som huvudspråk kunna vägande invändningar resas ur den mycket betydelsefulla synpunkten av de blivande studenternas behov. Och då det enda motivet för den ifrågavarande anordningen torde ha varit att bereda en starkare ställning åt franskan, kan det inte vara ur vägen att påminna därom, att franskan inte längre för oss svenskar har en betydelse, som kan motivera dess nya ställning på gymnasieschemat. I våra dagar är engelskan världsspråket framför alla andra, och med detta faktum torde även vårt latin-gymnasium böra räkna.

Enligt vår mening tala olika skäl för en ändring i den år 1933 föreskrivna ordningen på så sätt, att engelska intar ställningen som obligatoriskt språk å gymnasiets båda linjer med samma timtal, men att de lärjungar som så önska erhålla frihet att i stället läsa franska, därvid lämpligen minimi-kravet på anslutning kan sättas så lågt som till 5 vid ett läroverk.

Motionärerna övergå därefter till att behandla frågan om matematikundervisningen å realgymnasiet och uppehålla sig samtidigt vid frågan om förhållandet mellan gymnasiets båda bildningslinjer. I dessa avseenden anföres bland annat:

Enligt 1927 års riksdagsbeslut skulle gymnasiet ha två huvuduppgifter. Det skulle ge lärjungarna den allmänbildning, som en högre elementarundervisning skänker och som med fog kunde fordras av den som genomgått ett högre läroverk. Men samtidigt hade gymnasiet att förbereda sina lärjungar för deras kommande levnadskall och måste fördenskull ge dem tillfälle att åtminstone i någon mån inrikta sina studier mot livets mångskiftande utbildningsvägar och därför också lämna tillfälle till en viss specialisering. Att förändra eller inskränka dessa gymnasiets uppgifter vore enligt riksdagens mening uteslutet; man nödgades alltså att söka fylla dem båda.

Riksdagen hade inte utan överväganden kommit till denna ståndpunkt. I den allmänna diskussionen hade framkommit förslag om att frigöra läroverket från den ställning det hade som förberedelseanstalt för fortsatta högskolestudier, men det hade vid en närmare undersökning bland annat ådagalagts, att bortåt tre fjärdedelar av de lärjungar, som genomgingo våra gymnasier och där avlade studentexamen, vid sina fortsatta studier verkligen hade behov av eller i varje fall användning för den kompetens, som studentbetyget skänkte. Från dessa utgångspunkter skapade man 1927 års gymnasium med de två jämbördiga linjerna. Det kunde enligt riksdagens uttalade uppfattning ingen tvekan råda därom, att man även framgent borde bibehålla den sedan många år stadgade uppdelningen av gymnasiet i en latin- och en reallinje. Den grundväsentliga skillnad i dessa båda linjers karaktär, som orsakas av naturen hos de ämnen, vilka äro konstitutiva för linjerna, ej blott motsvarade en tydlig begåvningsdifferentiering hos lärjungarna utan betingades jämväl av de krav, som omsorgen om lärjungarnas val av framtida levnadsbana uppställer.

Genom 1933 års stadga har jämbördigheten brutits i så måtto, att den reala linjen skurits ned på ett sätt, som gör att den i grundläggande avseenden inte mäktar bli en tillfredsställande utgångspunkt för den fortsatta högskolutbildningen. Detta förhållande har kommit till klart uttryck i en skrivelse från tekniska högskolans lärarkollegium den 17 maj 1933, riktad till riksdagens statsutskott. »Matematikens ställning i realskolan och å realgymnasiet», heter det i denna skrivelse, »har genom den nya stadgan blivit förändrad på ett sätt, som utan överdrift kan sägas innebära ett dråpslag mot detta ämne. För läroverk med 5-årig realskola och 4-årigt gymnasium har undervisningstiden minskats med 17 à 18 procent, utgörande omkring 270 undervisningstimmar. I själva verket blir undervisningstiden i matematik för *reallinjen* nu *mindre* än den var för latinlinjen enligt 1905 års stadga.» Inför detta läge uttalar lärarkollegiet, att det bleve omöjligt att koncentrera den obligatoriska matematikundervisningen vid högskolan till två terminer utan torde denna behöva utsträckas över ytterligare åtminstone en termin. Därmed följde rubbningar i övrig undervisning på grund varav det inte torde kunna undvikas, att den programenliga undervisningen utsträckes utöver nuvarande fyra år. Tillika framhåller kollegiet behovet av ytterligare en huvudlärare i ämnet jämte ett flertal assistenter. Ett annat alternativ vore att åvägbringa nödig komplettering, vilket emellertid måste anses praktiskt svårgenomförbart.

Läget är alltså detta, att stadgan och undervisningsplanen skapat en lucka mellan realgymnasiets och högskolans undervisning, som på något sätt måste fyllas. Vilken väg, som i detta avseende än väljes, kommer att draga med sig ökade kostnader antingen för statsverket eller för den enskilde — sannolikare såväl för statsverket som för den enskilde. Och likaså förefaller det

uppenbart, att den nya ordningen måste vara förbunden med tidsutdräkt för den enskilde; förmodlingen är den tillika sämre ur kvalitetssynpunkt.

Men de faktiska verkningarna av omläggningen stanna inte vid detta; de gå längre. Den nyss omtalade störningen i balansen linjerna emellan har redan medfört en förskjutning av lärjungarna från latinlinjen till realinjen, som — därest den fortsätter — kan komma att nödvändiggöra en omreglering av gymnasiets linjeutrustning.

Denna förskjutning belysa motionärerna med vissa statistiska uppgifter.

I motionen I: 92 anföres inledningsvis följande:

De sista fem åren ha för de svenska allmänna läroverken varit en omvandlingens tid. De nyorganiserades 1928 och genomgripande förändringar vidtogos 1933. Lärjungar ha i stor utsträckning överförts från en skolform till en annan, den studielinje, de valt, har i vissa fall, utan att de i förväg fått kännedom därom, i väsentliga avseenden ändrats, och lärarna ha knappt hunnit skaffa sig erfarenhet från en lärokurs, förrän de måst ånyo omlägga sin undervisning för en annan. Det är därför angeläget, att läroverken snarast erhålla den arbetsro, utan vilken de ej kunna fylla sin samhällsviktiga uppgift.

Det är därför icke utan tvekan, som undertecknade nu yrka på att vissa delar av organisationen ånyo tagas under omprövning. Då emellertid regeringen efter fastställandet av sista läroverksstadgan uppdragit åt två sakkunniga att utreda frågan om latinets och grekiskans ställning vid läroverken och därigenom gjort det sannolikt, att ändringsförslag komma att framläggas i detta avseende, och då det dessutom enligt vår mening är uppenbart, att vissa av de nyheter, som 1933 års stadga infört, ej verka i gynnsam riktning, tillåta vi oss yrka på, att dessa tagas upp till förnyad granskning. Vi syfta härvid främst på den kraftiga beskärning, som drabbat särskilt tvenne ämnen, matematik och biologi med hälsolära, samt de bestämmelser, som fastställts för ämnesvalet på det differentierade gymnasiet.

Beträffande undervisningen i matematik å gymnasiet enligt 1933 års läroverksstadga och timplaner anföra därefter motionärerna i huvudsak:

I en broschyr, som tillsänts riksdagens ledamöter, har föreningen för matematisk-naturvetenskaplig undervisning framlagt resultaten av vissa av föreningen företagna undersökningar. Genom 1933 års stadga har matematikens timtal minskats på realskolan och reallinjen från tillsammans 43,5 till 36 veckotimmar samt på latinlinjen för de lärjungar, som tillvalt ämnet, från 32,5 till 26 veckotimmar och för dem, som ej läsa det som tillvalsämne, från 24,5 till 19 veckotimmar. Som en följd härav har matematikens kursplan måst i hög grad beskäras, varför de lärjungar, som komma att avlägga sin studentexamen enligt denna stadga, måste i fråga om detta ämne gå avsevärt sämre rustade till fortsatta studier än de, som avlagt sin examen enligt 1905 eller 1928 års stadga.

Detta förhållande måste förlänga studietiden och öka studiekostnaderna för de blivande studenterna i den mån de för sin fortsatta utbildning äro beroende av de matematikkurser, i vilka undervisning ej längre meddelas vid läroverken. Denna undervisning måste nu i stället förläggas till de olika fortbildningsanstalterna, där följaktligen motsvarande undervisning måste anordnas. Resultatet härav blir i sin tur ökade kostnader för stats-



verket, enär de nu vid dessa anstalter anställda lärarkrafterna ej kunna anses tillräckliga även för denna utvidgade undervisning.

Särskilt besvärliga te sig dessa förhållanden vid de fortbildningsanstalter, vid vilka utbildningstiden är fixerad till ett visst antal år. Tekniska högskolans lärarkollegium tillställde statsutskottet vid 1933 års riksdag en skrivelse, i vilken kollegiet uttalade sina farhågor i dessa avseenden. Genom 1933 års läroverksstadga, framhåller kollegiet, har undervisningen i matematik vid våra läroverk i mycket hög grad försvagats på grund av minskningen i undervisningstiden i såväl matematik som teckning å realgymnasiet. En icke oväsentlig del av undervisningen i geometri meddelas nämligen i samband med teckningsundervisningen. Då emellertid matematikens betydelse som grund för den tekniska utbildningen på senare år alltmer ökats, måste såsom en oundviklig konsekvens av den nya läroverksstadgan följa en utökning av studietiden vid högskolan. »För att genomgå de delar av elementarmatematiken, som blivit uteslutna ur studentkursen, och för att bibringa de studerande nödig träning i elementära räkneoperationer måste», säger kollegiet, »anslås åtminstone en termin.» Ofrånkomligt förefaller även, att detta medför behov av ökade lärarkrafter.

Svårigheter av motsvarande art göra sig gällande även i fråga om andra fortbildningsanstalter. Den ovannämnda föreningen hänvisar i detta avseende på lantbrukshögskolan, de militära högskolorna, Chalmers tekniska institut och farmaceutiska institutet.

Genom 1933 års läroverksstadga har således en klyfta uppkommit mellan å ena sidan våra allmänna läroverk och å andra sidan vissa av de på dessa byggande fortbildningsanstalterna, vilken måste utfyllas antingen genom en ny ändring av läroverkens undervisningsplaner eller genom en omorganisation av fortbildningsanstalterna.

Likartade förhållanden, framhåller föreningen, göra sig i fråga om matematiken gällande även mellan å ena sidan realskolan och å andra sidan de på dess kurser byggande tekniska elementarskolorna och tekniska gymnasierna. De nya undervisningsplanerna synas nödvändigöra antingen ett skärpande av inträdesfordringarna, så att ej längre enbart realexamen berättigar till inträde, eller ett utökande av studietiden vid dessa skolor på ett eller annat sätt.

Motionärerna uppehålla sig därefter vid biologiundervisningens ställning på gymnasiet samt anföra bland annat:

I fråga om de förändringar, som 1933 års stadga medfört för ämnet biologi med hälsolära, har biologilärarnas förening låtit utarbeta en skrift. Där framhålles, att biologien visserligen fått behålla sin ställning på realskolan, men att det är det ämne, som på gymnasiet blivit hårdast nedskuret, i det att dess timal minskats å det 4-åriga gymnasiet från 9.5 till 7 veckotimmar d. v. s. med 26 procent och å det 3-åriga gymnasiet från 7.5 till 5 veckotimmar d. v. s. med 33 procent. Vad som härvidlag synes särskilt allvarligt är, att mer än hälften av denna minskning gäller det odifferentierade gymnasiet, i det att ämnet fullständigt försvunnit från dettas högsta ring.

Att denna minskning av undervisningstiden i biologi är mycket betänklig, framgår utan vidare av att stora grupper av studerande behöva detta ämne för sin fortsatta utbildning. Till dessa höra alla blivande lärare i biologiska ämnen, museimän, tjänstemän i fiskeristaten och vid centralan-

stalten för jordbruksförsök, läkare, tandläkare, veterinärer, apotekare, jägmästare, lantmätare, agronomer, gymnaster, officerare av visst slag och folk-skollärare.

Sedan motionärerna ingående framhållit biologiundervisningens stora allmänbildande betydelse, anföra de, att det synes dem angeläget, att en undersökning företages, huruvida ej undervisningen i biologi kan på det differentierade gymnasiet snarast återföras till den ställning, den hade enligt 1928 års stadga, samt tillägga, att, då ändringar företagits i timplanen även för andra ämnen utan att ha stöd av någon förberedande saklig prövning, också dessa synas böra bli föremål för närmare granskning.

Motionärerna beröra därefter frågan om tillvalsgrupperna å det differentierade gymnasiet samt anföra härutinnan bland annat:

Genom 1927 års gymnasierreform minskades antalet ämnen å gymnasiets högre stadium. Under det att en student, som ej valt bort något ämne, tidigare hade 11 ämnen i sin examen, får han nu ej ha mer än 8, i vissa fall 9, av vilka de 5 fasta ämnena äro för varje linje fastställda i stadgan, 3 äro tillsvalsämnen och väljas i vissa bestämda grupper och det nionde kan, om schemat så tillåter och klasskonferensen medger det, fritt väljas bland återstående ämnen.

Uppenbarligen är det för lärjungen av stor vikt, att han får tillvälja just sådana ämnen, som han behöver för sina fortsatta studier. Enligt 1927 års riksdags beslut ägde Kungl. Maj:t att bestämma lämpliga grupper av tillvalsämnen. I 1928 års stadga fastställdes dock ej bestämda tillvalsgrupper, utan lärjungarna fingo, med viss inskränkning och med ledning av anvisningar, som utarbetats av skolöverstyrelsen, fritt tillvälja de ämnen, som bäst passade dem. Genom 1933 års stadga fastställdes emellertid ämnesgrupper för tillvalet, som avsågo bland annat att befordra ett mer ändamålsenligt val av ämnen, framförallt beträffande de moderna språken.

Redan tidigt uttalades emellertid farhågor, att detta syfte ej skulle helt förverkligas, och lärjungarnas val av ämnesgrupper för innevarande läsår synas även tyda härpå. I viss mån kanske detta sammanhänger med att vid tiden för valen osäkerhet gjorde sig gällande i fråga om skrivningarna i de moderna främmande språken.

Uppenbart är, att de nu fastställda grupperna ej fullt motsvara lärjungarnas önskemål och behov, varför en komplettering av dem synes böra äga rum. Man kan visserligen göra den invändningen, att än så länge allt för liten erfarenhet föreligger om hur stadgans bestämmelser i dessa avseenden komma att verka, men dels är det redan nu tydligt att de i vissa hänseenden ej äro fullt tillfredsställande, dels kommer mycket snart erfarenhet att föreligga från ytterligare ett läsår.

De nya bestämmelserna om tillvalet synas bland annat åsyfta att förmå lärjungarna till ett mer allsidigt val av moderna språk. Detta mål har dock näppeligen nåtts.

Sedan motionärerna därefter framhållit vikten av att även frågan om en nyspråklig linje borde beaktas vid den utredning rörande tillvalsgrupperna, som motionärerna påyrkat, anföra de följande:

I motioner i båda kamrarna år 1933 framhölls, att ett betydande antalextralärare skulle bli arbetslösa genom den starka beskringen i 1933 års stadga av den matematisk-naturvetenskapliga ämnesgruppen. Denna far-

håga har även besannats, ehuru åtgärder vidtagits för att mildra denna arbetslöshet. Sålunda har ecklesiastikministern ansett sig böra tillråda användandet av ifrågavarande lärare vid undervisning i ämnen, för vilka de ej äro särskilt utbildade. Då lärarnas utbildning tager mycket lång tid i anspråk och studenternas val av studieämnen vid universitet och högskolor måste företagas på lång sikt, är det för undvikande av allt för stora ojämnheter i fråga om tillgången på kompetenta lärarkrafter viktigt, att den av oss påyrkade utredningen snarast möjligt kommer till stånd. Frågan om extralärarnas anställning är sålunda i hög grad beroende av de här ovan berörda förhållandena. Det synes oss därför lämpligt, att beviljandet av anslag till extralärare vid de allmänna läroverken göres beroende av åtgärder i här antydd riktning.

Till stöd för det i motion II: 219 framförda yrkandet anföres slutligen följande:

Enligt 1927 års riksdagsbeslut skulle på gymnasiets differentierade stadium *ett* modernt språk vara obligatoriskt, s. k. fast ämne. Enligt 1928 års läroverksstadga hade lärjungarna möjlighet att fritt välja vilket som helst av de tre moderna språken såsom fast språk. I denna ordning gjorde 1933 års läroverksstadga den förändringen, att valfriheten upphävdes och ett av språken gjordes till fast språk: på latinlinjen franskan, på reallinjen engelskan.

Nu torde det vara oomstritt, att på reallinjen intet annat språk än engelskan bör komma i fråga som fast språk. Däremot synes införandet av franskan såsom fast språk på latinlinjen knappast överensstämma med andemeningen i 1927 års riksdagsbeslut. Ej heller torde det motsvara samtliga lärjungars på latینگymnasiet behov. Engelskan är dock i vår tid det dominerande världsspråket. En skolordning, som berövar latینگymnasiets elever tillfälle till det fördjupade studium av engelskan, som endast en större gymnasiekurs med även skriftliga övningar möjliggör, kan icke anses motsvara kraven på en modern skola. Det synes rimligt, att sådant tillfälle beredes latinarna genom en bestämmelse, att på latینگymnasiet engelskan må kunna ingå som fast ämne i stället för franskan, om minst fem lärjungar så önska.

Även en annan detalj i 1933 års läroverksstadga har framkallat svårigheter. Fördelningen av realisterna i näst högsta ringen på reallinjens sex olika tillvalsgrupper visar hösten 1933, sedan den nya stadgan trätt i kraft, den egendomligheten, att av samtliga elever 51,7 procent falla på *en* tillvalsgrupp, den sjätte, medan övriga 48,3 procent fördela sig på de andra *fem* grupperna. Den sjätte tillvalsgruppens oproportionerligt starka dragningskraft beror uppenbarligen därpå, att denna grupp är den enda, i vilken franska icke ingår.

Det är emellertid tydligt, att den stora kategori av realister, som för sin utbildning behöva fysik och kemi men icke biologi, skulle ha större nytta av ytterligare ett modernt språk än av biologi. För denna kategori är för närvarande den femte tillvalsgruppen, som omfattar franska, fysik och kemi, den enda möjliga. Då emellertid denna grupp med sin nuvarande sammansättning visat sig icke på långt när kunna samla alla de elever, för vilka den är avsedd, synas realgymnasiets ämneskombinationer böra utökas med en ny, omfattande tyska, fysik och kemi.

Utskottet.

Utskottet har ansett sig böra i här förevarande punkt i ett sammanhang till behandling upptaga dels de motionsvis framförda yrkandena om ändringar i gällande läroverksstadga med tillhörande kurs- och timplaner, dels frågan om anslag till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken, vilken sistnämnda fråga i vissa av de väckta motionerna anknutits till ändringsyrkandena rörande läroverksstadgan.

Utskottet upptager till en början förslagen om förändringar i 1933 års läroverksstadga m. m.

Enligt 1927 års riksdagsbeslut skulle, såsom i motionen II: 219 erinrats, på gymnasiets differentierade stadium *ett* modernt språk vara obligatoriskt, s. k. fast ämne. Enligt 1928 års läroverksstadga hade lärjungarna möjlighet att fritt välja vilket som helst av de tre moderna språken såsom fast språk. I denna ordning gjorde 1933 års läroverksstadga den förändringen, att valfriheten upphävdes och ett av språken gjordes till fast språk: på latinlinjen franskan, på reallinjen engelskan. I motionerna hava framhållits svårigheter av olika slag, vilka anses hava blivit en följd av bestämelsen att franskan skall vara fast språk å latinlinjen. Utskottet har visserligen funnit ett stärkande av franskans ställning vid läroverken motiverat, men å andra sidan har utskottet av de framlagda utredningarna funnit sig övertygat om att vissa olägenheter uppkommit på grund av berörda bestämelse i 1933 års läroverksstadga. Utskottet har med hänsyn härtill funnit skäl att till omprövning upptaga frågan om det fasta språket på gymnasiets differentierade stadium.

I motionen I: 91 har föreslagits, att engelska skulle intaga ställningen som obligatoriskt språk å gymnasiets båda linjer med samma timtal men att de lärjungar, som så önskade, skulle erhålla frihet att i stället läsa franska, varvid lämpligen minimikravet på anslutning kunde sättas till fem vid ett läroverk. I motionen II: 219 har däremot föreslagits, att i latin-gymnasiets två högsta ringar engelska skulle kunna väljas som fast ämne i stället för franska, om minst fem lärjungar därtill anmälde sig.

Utskottet har funnit det i motionen II: 219 framförda förslaget innebära ett lämpligt uppslag till lösning av denna fråga. Vid bifall till vad i berörda motion i denna del yrkats sker ingen förändring i den ställning som fast språk å latinlinjen, som franskan erhållit genom 1933 års läroverksstadga. Däremot öppnas jämväl för latingymnasiets elever tillfällen till ett fördjupat studium av engelska språket i den mån de för sin framtida levnadsbana finna sådant ändamålsenligt.

Emellertid finner utskottet skäligt, att motsvarande valfrihet beträffande det fasta språket i gymnasiets två högsta ringar, som sålunda föreslagits skola under viss förutsättning tillkomma latingymnasiets elever, jämväl tillförsäkras realgymnasiets elever på så sätt, att det medgives, att i realgymnasiets två högsta ringar franska skall kunna väljas som fast språk i stället för engelska, om minst fem lärjungar därtill anmäla sig.

I anslutning till vad sålunda anförts finner sig utskottet böra tillstyrka, att riksdagen må i anledning av motionerna I: 91 och II: 219, i vad dessa motioner avse det fasta språket å latinlinjen, hos Kungl. Maj:t hemställa om vidtagande av sådana jämkningar i gällande läroverksstadga, att dels i latingymnasiets två högsta ringar engelska språket må kunna väljas som fast ämne i stället för franska språket, dels ock i realgymnasiets två högsta ringar franska språket må kunna väljas som fast ämne i stället för engelska språket, allt under förutsättning att i varje fall minst fem lärjungar därtill anmäla sig.

I fråga om matematikundervisningen å realgymnasiet hava i motionerna I: 91 samt I: 92 och II: 194 framförts vissa anmärkningar. Det har sålunda framhållits, att genom den år 1933 vidtagna beskärningen av nämnda undervisning en lucka uppstått mellan realgymnasiets och vissa fackhögskolors, speciellt tekniska högskolors, undervisning. Då ett icke ringa antal av dem, som avlägga studentexamen å reallinjen, sedan fortsätta just vid tekniska högskolan och andra i motionerna berörda fackhögskolor, måste de på grund av nyssberörda förhållanden uppkommande svårigheterna bliva kännbara. Härigenom nödgas antingen dessa studerande att före inträdet i en fackhögskola av nu förevarande slag underkasta sig en kostsam och tidsödande komplettering eller vederbörande högskola att utöka sin matematikundervisning med de partier, vilka tidigare ingått i studentkursen, något som — fränsett de härmed förenade kostnaderna — måste medföra en viss förlängning av studietiden.

Utskottet har funnit vad sålunda motionsvis anförts, vilket jämväl under ärendets handläggning i utskottet ytterligare bekräftats, beaktansvärt och finner det med hänsyn härtill vara önskvärt att matematikundervisningen på realgymnasiet så ordnas, att berörda lucka mellan realgymnasiets och vissa fackhögskolors undervisning utfylles. Utskottet tillstyrker därför, att riksdagen må hos Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte, efter vederbörlig utredning, vidtaga sådana ändringar i gällande läroverksstadga med tillhörande kurs- och timplaner med avseende å matematikundervisningen å realgymnasiet, som kunna finnas erforderliga och lämpliga för vinnande av berörda syfte.

I de i här förevarande sammanhang av utskottet behandlade motionerna hava vidare upptagits vissa andra, under förarbetena för 1933 års läroverksstadga icke närmare berörda ändringar i 1928 års läroverksstadga, främst biologiens ställning samt tillvalsgrupperna å realgymnasiet.

Utskottet har icke funnit skäl föreligga för riksdagen att ingå på någon närmare prövning av dessa detaljfrågor. Vid den omprövning av hithörande frågor, som torde komma att ske med anledning av vad utskottet nyss förordat rörande matematikundervisningen å realgymnasiet, torde det lämpligen böra bliva föremål för överbäggande huruvida och i vad mån olä-

genheter i övrigt kunna föreligga, varefter de åtgärder torde böra vidtagas, som med anledning härav kunna visa sig erforderliga.

Härefter vill utskottet övergå till frågan om det belopp, med vilket anslaget till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken må böra uppföras för budgetåret 1934/1935.

Kungl. Maj:ts förslag, som slutar å ett belopp av 1,231,400 kronor eller 102,400 kronor mera än innevarande budgetår, innebär i tre hänseenden ändringar i de beräkningsgrunder, som legat till grund för bestämmandet av det för innevarande budgetår utgående anslaget. Till en början har för beredande av möjlighet av viss uppdelning vid undervisning å begynnelsestadiet i modersmålet och de främmande levande språken av klassavdelningar, vilkas lärjungantal överstiger 30, beräknats föreligga ett behov av omkring 450 lärartimmar, motsvarande tjänstgöring för ungefär 17 extralärare, vilket enligt vedertagna grunder antagits skola draga en kostnad av 51,000 kronor. Vidare har för beredande av möjlighet att upprätta nya parallellavdelningar i de fall, där eljest ett större antal kompetenta inträdessökande förväntas bli avvisade från första klassen av realskolan eller första ringen av gymnasiet, beräknats medel för omkring 25 nya parallellavdelningar, 80,000 kronor. Vid framläggandet av detta förslag har departementschefen jämväl framhållit den rådande arbetslösheten bland extralärarna. Slutligen har departementschefen med hänsyn till erfarenheterna från innevarande läsår ansett sig böra räkna med en säkerhetsmarginal av 10 extraläraryrkeföretag mot 5 för innevarande budgetår.

Vad först beträffar frågan om uppdelning av klass i mindre avdelningar vid undervisning å begynnelsestadiet i modersmålet och de främmande levande språken har i motionen I: 91 yrkats avslag härå i avbidan på framläggande för riksdagen av den av 1927 års riksdag påkallade utredningen rörande omläggning av skolarbetets inre organisation och de därmed förenade kostnaderna. Med hänsyn härtill har anslaget föreslagits skola minskas med det för detta ändamål beräknade beloppet av 51,000 kronor.

De av 1927 års riksdag begärda utredningarna rörande skolarbetets inre gestaltning äro synnerligen omfattande och kunna — särskilt i vad angår den då berörda frågan om minskning av parallellavdelningarnas storlek — medföra betydande ekonomiska konsekvenser. Utskottet utgår från att utredningar i de av 1927 års riksdag i här förevarande sammanhang berörda frågorna komma att — i den mån omständigheterna sådant påkalla och medgiva — föreläggas riksdagen. Det förslag, vartill utskottet nu har att taga ställning, berör däremot endast en detalj av det stora av 1927 års riksdag behandlade frågekomplexet. De ekonomiska konsekvenserna av uppdelningen med den begränsning, den nu föreslagits skola erhålla, kunna — efter den av skolöverstyrelsen verkställda, i statsrådsprotokollet återgivna utredningen — helt överblickas. Med hänsyn till de stora och från alla

håll vitsordade fördelar av pedagogisk art, som en uppdelning som den nu ifrågasatta måste medföra, har utskottet ansett sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag i denna del samt avstyrker alltså motionen I: 91 i vad den avser minskning av anslaget. Utskottet utgår härvid från att uppdelning av klass eller klassavdelning i vidare omfattning än vad nu ifrågasatts icke kommer att ske utan att riksdagen dessförinnan — i den mån en dylik uppdelning är förbunden med ökade kostnader — satts i tillfälle att pröva frågan.

Såsom nyss erinrats, har vidare för upprättande av omkring 25 nya parallellavdelningar för beredande av utrymme för godkända inträdessökande beräknats ett belopp av 80,000 kronor. De skäl, som av departementschefen anförts för viss uppmjukning av gällande bestämmelser rörande upprättande av parallellavdelningar, hava synts utskottet hava mycket fog för sig. För att bedöma behovet av nya avdelningar av här förevarande art har utskottet under hand från skolöverstyrelsen inhämtat detaljerade uppgifter rörande godkända inträdessökande lärjungar till första klassen av realskolan eller första ringen av gymnasiet, vilka höstterminen 1933 måst avvisas på grund av platsbrist. De sålunda erhållna uppgifterna giva vid handen, att vid vissa skolor antalet dylika avvisade inskränker sig till några få. Utskottet har emellertid ansett sig böra utgå från att parallellavdelning av här förevarande slag ej må upprättas, därest icke minst 10 godkända inträdessökande eljest kunna förväntas bliva avvisade och icke kunna vinna inträde i annat statligt läroverk, respektive kommunal mellanskola å samma ort. Från denna utgångspunkt har utskottet efter sin granskning av berörda uppgifter funnit sig kunna föreslå en nedsättning av de beräknade nya parallellavdelningarna till högst 10. Såsom departementschefen föreslagit, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att på framställning av skolöverstyrelsen inom det sålunda angivna antalet medgiva upprättande av nya parallellavdelningar, där eljest ett större antal inträdessökande skulle bliva avvisade från berörda klasser, respektive ringar. Kostnaderna för de av utskottet sålunda tillstyrkta 10 parallellavdelningarna kunna efter sedvanliga grunder beräknas till 30,000 kronor, vilket innebär en anslagsminskning i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 50,000 kronor.

Förslaget om beräkning av en reserv av 10 extralärartjänster har utskottet ansett sig böra tillstyrka.

Då Kungl. Maj:ts förslag i övrigt icke givit utskottet anledning till erinran, skulle anslaget till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken för budgetåret 1934/1935 behöva upptagas med ett belopp av (1,231,400 — 50,000) 1,181,400 kronor.

Vad i motionen II: 219 yrkats därom, att vid beviljandet av här förevarande anslag skulle knytas vissa villkor rörande undervisningens anordnande, kan utskottet med den ställning, utskottet i det föregående intagit till vissa i samband med 1933 års läroverksstadga gjorda yrkanden, icke biträda.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer utskottet,

a) att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag ej mindre å herr Olof Olssons ovanberörda motion (I: 91), i vad densamma avser minskning av här förevarande anslag, än även å herr Andersons i Norrköping ovannämnda motion (II: 219), i vad densamma avser knytande av vissa villkor vid här ifrågavarande anslag, till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra anslag av 1,181,400 kronor;

b) att riksdagen må, i anledning av herr Olof Olssons och herr Andersons i Norrköping ovannämnda motioner (I: 91 och II: 219), i vad dessa motioner avse det fasta språket å latinlinjen, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemetälla om vidtagande av sådana jämkningar i gällande läroverksstadga, att dels i latingymnasiets två högsta ringar engelska språket må kunna väljas som fast ämne i stället för franska språket, dels ock i realgymnasiets två högsta ringar franska språket må kunna väljas som fast ämne i stället för engelska språket, allt under förutsättning att i varje fall minst fem lärjungar därtill anmäla sig;

c) att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte, efter vederbörlig utredning, vidtaga sådana jämkningar i gällande läroverksstadga med tillhörande kurs- och timplaner med avseende å matematikundervisningen å realgymnasiet, som kunna befinnas erforderliga med hänsyn till vad utskottet i det föregående anförts;

d) att herr Olof Olssons, herrar Thelins och Bagges ävensom herrar Lindskogs och Sefves samt herr Andersons i Norrköping ovannämnda motioner (I: 91, I: 92 och II: 194 samt II: 219) — i den mån de icke innefattas i vad utskottet i det föregående hemställt — må anses besvarade med vad utskottet i det föregående anförts.

2:o) **Vissa spörsmål ifråga om den högre skolundervisningen.** I en inom första kammaren av herr *N. Wohlin m. fl.* väckt motion (I: 1) har hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om föranstaltandet av en förutsättningslös och allsidig utredning rörande de spörsmål i fråga om den högre skolundervisningen, vilka i motionen berörts, samt att för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning må kunna föranleda.

I motionen har erinrats om vissa allmänna uppfostrings- och utbildningsproblem, vilka vore förtjänta av att tagas under allvarlig omprövning. För



att komma till rätta med dem och erhålla den nödiga överblicken vore en obunden och förutsättningslös utredning erforderlig, avseende den högre skolundervisningens, enkannerligen gymnasieundervisningens, uppgifter och mål. En dylik utredning borde taga sikte på vilka önskemål och krav våra dagars samhälle ställde på vad i motionen kallats en högre medborgerlig utbildning. I samband härmed borde jämväl en allsidig utredning ske rörande de krav, som lämpligen borde ställas på den speciella utbildningen för inträde på vissa levnadsbanor eller tillträde till vissa specialskolor och högre utbildningsanstalter, vare sig av mera teoretisk eller mera praktisk art. En dylik utredning borde avse att ådagalägga sambandet mellan den högre medborgerliga bildningen och på bestämda levnadsbanor inriktad speciell utbildning. Det sålunda ifrågasatta utredningsarbetet borde inriktas på att lämna utgångspunkter för en rationell anordning av den högre skolutbildningen. Kärnan i denna utbildning syntes böra utgöras av den högre medborgerliga bildningen, och till denna borde anknytas, genom rika differentieringsmöjligheter, särskilda bildningslinjer för dem, som för sin framtida levnadsbana vore i behov av specialutbildning. Härvid borde tagas under överbäggande, i vad mån möjligheter föreläge att tidigare än nu vore fallet avsluta skolutbildningen för dem, som avsåge att ernå en högre medborgerlig utbildning men icke vore i behov av en förberedande specialutbildning för inträde exempelvis vid universitet eller andra högre utbildningsanstalter. Fördelarna av en anordning sådan som den skisserade vore av många skilda slag. Den kunde för ett avsevärt antal av den högre skolans lärjungar komma att innebära en förkortning av skoltiden och därmed ett tidigare utträde i det praktiska livet eller tidigare inriktning på specialutbildningen för den tilltänkta levnadsbanan. Därigenom komme den överhuvud taget att innebära en för sitt ändamål mera avpassad utbildning. Vidare borde en högre skola, som inrymde utbildning, inriktad såväl på olika områden av det praktiska livet som på mera teoretiskt betonade levnadsvanor, vara ägnad att åstadkomma en socialt utjämnande verkan, både i fråga om olika slag av skolutbildning och i fråga om olika slag av samhällelig verksamhet. Slutligen borde särskilt nämnas, att anordningen borde åsyfta att för dem, som hade för avsikt att fortsätta sina studier vid universitet eller högskolor, bereda en för dylikt syftemål tillrättalagd utbildning. Utredningen borde jämväl omfatta frågan om huruvida en kontrollerad avgångsexamen kunde i större eller mindre utsträckning avskaffas ävensom, i den mån den ansåges böra bibehållas, på vad sätt den lämpligen borde vara anordnad. En av de synpunkter, som härvidlag borde uppmärksammas, vore den, som avsåge examenskontrollens inverkan på det normala skolarbetet. Utredningen borde jämväl överväga förslag till försöksanordningar vid ett eller annat läroverk. Vidare borde uppmärksammas de enskilda försöksskolor, som funnes inrättade i vårt land och vilkas erfarenhetsrön i många fall säkerligen kunde vara av värde. Beträffande dylika enskilda försöksskolor torde det vid utredningen böra tagas under överbäggande, på vad sätt deras verksamhet, i den mån den befunnas värd att stödja, kunde bli föremål för omvårdnad från statsmakternas sida i högre grad än vad nu vore fallet. Slutligen har erinrats om att den ifrågasatta utredningen icke torde undgå att jämväl ställas inför spørsmålet, hur lärarutbildningen, för att kunna främja den i motionen berörda läggningen av skolans verksamhet, borde vara på lämpligaste sätt anordnad.

Utskottet.

I här förevarande motion har berörts en rad problem i fråga om den högre skolundervisningens, särskilt gymnasieundervisningens, uppgifter och mål. Ehuru utskottet funnit åtskilliga av de framförda synpunkterna beaktansvärda, har utskottet dock icke ansett sig kunna tillstyrka motionärernas hemställan. Frågan om den högre skolundervisningens organisation var så sent som år 1927 föremål för en ingående prövning, vilken resulterade i betydande förändringar. Starka skäl synas utskottet tala för att denna organisation, åtminstone i sina grunddrag, lämnas orubbad en tid, så att tillräcklig erfarenhet av dess verkningar kan hinna samlas. Efter de senaste årens stora förändringar äro vidare läroverken enligt utskottets uppfattning i behov av arbetsro och böra tillika få möjlighet att på den givna grunden söka utvinna bästa möjliga resultat av den nya organisationen. Det torde emellertid icke kunna undvikas, att en pågående utredning med den vittgående syftning, som här begärts — vilken därjämte på grund av materialets omfattning måste draga avsevärd tid — skulle komma att verka hinderligt i nu berörda hänseenden.

På grund av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att herr Wohllins m. fl. förevarande motion (I: 1) icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

**3:o) Upprättande av en nyspråklig gymnasielinje vid de allmänna läroverken.** I en inom andra kammaren av herr *I. Anderson* i Norrköping m. fl. väckt motion (II: 96) har hemställts, att riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t begära en skyndsamt utredning om upprättande vid de allmänna läroverken av en nyspråklig gymnasielinje vid sidan av de båda nu existerande linjerna.

I motionen har framhållits, att möjlighet saknas för de elever, vilka efter avlagd studentexamen hava för avsikt att ägna sig åt någon av nutidens många praktiskt betonade levnadsbanor, att å det nuvarande gymnasiet erhålla en fullt tillfredsställande utbildning. Detsamma gäller enligt motionärerna åtskilliga av de elever, vilka ämna fortsätta sin utbildning vid fackhögskolor. Den närmast till hands liggande och sannolikt också den effektivaste åtgärden mot den påtalade tillströmningen till universiteten hava motionärerna i anslutning härtill funnit vara en förändring av gymnasiets organisation i sådan riktning, att åtminstone en av gymnasiets linjer öppnade mera direkta möjligheter för inträde på praktiskt betonade levnadsbanor än vad nu är fallet. Detta skulle ernås genom upprättandet av en på ändamålsenligt sätt anordnad nyspråklig gymnasielinje vid sidan av de båda nu existerande linjerna.

Utskottet.

Jämväl de i här förevarande motion framförda synpunkterna har utskottet funnit beaktansvärda. Frågan om inrättande av en nyspråklig gymnasielinje behandlades emellertid ingående i samband med 1927 års läroverksreform, varvid riksdagen i sin skrivelse nr 262 med anledning av Kungl.

Maj:ts förslag, att en nyspråklig linje skulle anordnas vid sidan av de båda nuvarande huvudlinjerna, anförde, att riksdagen ej funnit det nödvändigt att en ny fast huvudlinje komme till stånd. Utskottet har ej funnit tillräckliga skäl föreligga för att denna fråga redan nu skulle upptagas till förnyad omprövning. Med hänsyn härtill och under hänvisning tillika till de synpunkter, vilka av utskottet under föregående punkt framhållits, hemställer utskottet,

att herr Andersons i Norrköping m. fl. förevarande motion (II: 96) icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

4:o) **Extra arvoden åt lärare i övningsämnen vid de allmänna läroverken.** I den till riksdagen den 3 januari 1934 avlätna propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1934/1935 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkt 122, sid. 147—150 av det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag) föreslagit riksdagen att till extra arvoden åt lärare i övningsämnen vid de allmänna läroverken för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra anslag av 383,520 kronor att, i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som av departementschefen i statsrådsprotokollet angivits, utgå enligt den närmare fördelning, som av Kungl. Maj:t bestämmes.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herrar *K. Sandegård* och *G. A. Björkman* (I: 32) och den andra inom andra kammaren av herr *C. P. Ossbahr m. fl.* (II: 95), i vilka motioner hemställts, att riksdagen ville höja den i det extra anslaget till extra arvoden åt lärare i övningsämnen vid de allmänna läroverken för budgetåret 1934/1935 ingående posten: extra arvoden åt gymnastiklärare utöver det i statsverkspropositionen under punkt 122 föreslagna beloppet 129,000 kronor med 13,000 kronor till 142,000 kronor.

Ifrågavarande anslag till extra arvoden åt lärare i övningsämnen vid de allmänna läroverken är i riksstaten för innevarande budgetår upptaget med ett belopp av 384,000 kronor.

I det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingår en anslagspost å 132,600 kronor till *extra arvoden åt tekningslärare*. Till förstärkning härav utgår för innevarande budgetår en summa av 128,200 kronor från anslaget till extra arvoden åt lärare i övningsämnen. Skolöverstyrelsen har för läsåret 1934/1935 uppskattat kostnaderna för behovet undervisningstimmar till i runt tal 255,700 kronor. Departementschefen har, i anslutning till skolöverstyrelsens nyssnämnda beräkningar och med erinran att den i det ordinarie reservationsanslaget ingående anslagsposten som nämnts uppginge till 132,600 kronor, för här ifrågavarande ändamål

på extra stat för nästkommande budgetår beräknat ett belopp av 123,100 kronor eller 5,100 kronor mindre än innevarande budgetår.

I det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingår vidare en särskild anslagspost å 20,000 kronor till beredande av *arvoden åt gymnastiklärare*. Till förstärkning av denna post utgår för innevarande budgetår 129,000 kronor från anslaget till extra arvoden åt lärare i övningsämnen.

Beträffande anslagsbehovet för budgetåret 1934/1935 meddelar överstyrelsen, att överstyrelsen vid beräkningen av antalet erforderliga gymnastikavdelningar tillämpat de av 1933 års riksdag angivna principerna beträffande gymnastikavdelningarnas normala storlek, d. v. s. två sammanslagna klassavdelningar, där ej avvikelse befunnits skälig med hänsyn till lokalutrymmen, lärjungarnas åldersstadium eller kön. Härefter anför överstyrelsen i huvudsak följande:

Enligt gällande bestämmelser finge vid beräkning av tjänstgöringen för övningslärare, som hade att planlägga och ordna lärjungarnas friluftssamhet, sådant uppdrag anses likvärdigt med en undervisningstimme i veckan. Planläggandet och ordnandet av friluftsdagarna vore vid de större läroverken ett arbete av stor omfattning, för vars utförande gymnastiklärarna i regel ägde de största förutsättningarna. Hittills hade denna uppgift fullgjorts utan att vederbörande gymnastiklärare kunnat beredas någon ersättning härför. I vilka fall ersättning borde lämnas vore beroende såväl på lärjungantalets storlek som på vissa lokala förhållanden vid läroverket och å läroverksorten. Av sparsamhetsskäl hade överstyrelsen för närvarande icke ansett sig böra beräkna, att sådan ersättning annat än i undantagsfall skulle utgå till läroverk med ett lärjungantal understigande 400. Under denna förutsättning erfordrades arvoden för omkring 40 lärartimmar, och med ett medelpris av 137 kronor per timme kunde kostnaden härför beräknas till 5,480 kronor.

För de nya undervisningsavdelningar, som från och med läsåret 1934/1935 övertoges av staten vid de kommunala mellanskolor, som stode under förstatligande, samt vid läroverk, som på grund av riksdagens beslut stode under utvidgning, beräknade överstyrelsen en kostnadsökning av 4,590 kronor. Då enligt vad överstyrelsen meddelat, till extra arvoden åt gymnastiklärare för år 1933 beräknades utgå 147,500 kronor, skulle anslag för här ifrågavarande ändamål för budgetåret 1934/1935 erfordras till ett belopp av  $(147,500 + 5,480 + 4,590 =)$  157,570 kronor eller i runt tal 157,500 kronor.

Under hänvisning till gymnastikavdelningarnas storlek läsåret 1932/1933 samt till överstyrelsens beräkning av lärjungantalet läsåret 1934/1935 har vid behandlingen i skolöverstyrelsen av denna punkt dåvarande undervisningsrådet Björck i särskilt uttalande anfört, att han ansåge det utan alltför stora olägenheter möjligt att på ett tillfredsställande sätt ordna gymnastikundervisningen under ifrågavarande budgetår utan förhöjning av nu utgående extra anslag, 129,000 kronor.

Departementschefen har anfört följande:

»Jag har mot överstyrelsens beräkningar i stort sett icke någon annan erinran att göra än att jag anser det nu utgående tilläggsanslaget å 129,000 kronor böra vara tillfyllest jämväl för budgetåret 1934/1935. Ur detta belopp jämte vad som för samma ändamål anvisas å ordinarie stat torde jämväl ersättningar i erforderlig utsträckning kunna utgå till gymnastiklärare, som handhava planläggningen och ordnandet av lärjungarnas friluftsvksamhet.»

För bestridande av *extra arvoden åt musiklärare* ingår i det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken en anslagspost å 5,000 kronor. Tilläggsanslag ingår för innevarande budgetår i det sammanslagna anslaget till extra arvoden åt lärare i övningsämnen med 65,700 kronor. Beträffande anslagsbehovet för budgetåret 1934/1935 förordar överstyrelsen, att musikundervisningen bibehålles i samma omfattning som under innevarande läsår. I anslutning härtill skulle, med hänsyn till under förstatligande varande kommunala mellanskolor samt läroverk, som stode under utvidgning, erfordras i avrundat tal 73,000 kronor. Departementschefen har i anslutning härtill och med frånräknande av den i det ordinarie reservationsanslaget ingående anslagsposten å 5,000 kronor för här ifrågavarande ändamål på extra stat beräknat 68,000 kronor eller 2,300 kronor mera än innevarande budgetår.

I det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken finnes sedan flera år tillbaka upptagen en anslagspost å 7,500 kronor till extra arvoden åt handarbetslärarinnor. Härutöver utgår för innevarande budgetår till *extra arvoden åt lärarinnor i slöjd för flickor* ett belopp av 61,100 kronor från anslaget till arvoden åt lärare i övningsämnen. Beträffande anslagsbehovet för budgetåret 1934/1935 anser överstyrelsen anslag för ifrågavarande ändamål böra utgå med det belopp, vartill överstyrelsen uppskattade motsvarande kostnader för innevarande läsår eller 67,000 kronor. I anslutning härtill beräknar departementschefen med frånräknande av den i det ordinarie reservationsanslaget ingående anslagsposten å 7,500 kronor för ändamålet på extra stat 59,500 kronor eller 1,600 kronor mindre än innevarande budgetår.

Till de av departementschefen tillstyrkta beloppen, nämligen

till extra arvoden åt teckningslärare . . . . .	kronor	123,100
» » » » gymnastiklärare . . . . .	»	129,000
» » » » musiklärare . . . . .	»	68,000
» » » » lärarinnor i slöjd för flickor . . . . .	»	59,500

eller inalles kronor 379,600,

bör, anför departementschefen, vid bifall till förslaget om inrättande av ett nytt läroverk i Bromma läggas ett belopp av 3,920 kronor. Den totala slutsumman skulle alltså bli 383,520 kronor, innebärande en kostnadsminskning av 480 kronor i jämförelse med motsvarande anslag för innevarande budgetår.

Till stöd för det i ovannämnda motioner framförda yrkandet anföres i motionen I: 32 bland annat följande:

I sin framställning om anslag för budgetåret 1934/1935 för här ifrågasvarande ändamål meddelar skolöverstyrelsen, att överstyrelsen, med beaktande av vad 1933 års riksdag anfört i fråga om gymnastikavdelningarnas storlek, vid fördelningen av anslaget för budgetåret 1933/1934 tillämpat strängare principer än vad fallet varit vid motsvarande fördelning under tidigare år. Det i anspråk tagna beloppet hade också nedbragts under det av riksdagen anvisade eller till i runt tal 147,500 kronor.

Vi ha oss bekant, att den utökning av gymnastikavdelningarnas storlek, som blivit nödvändig, och som på grund av den oberäknat starka lärjungetillströmningen till läroverken höstterminen 1933 blev av större mått än som kunnat förutses, vid åtskilliga läroverk vållat betydande svårigheter i olika avseenden.

Om man utgår från att gymnastikavdelningarnas storlek normalt icke skall överstiga 70 à 80 lärjungar, så ligger det i sakens natur, att medeltalet lärjungar per gymnastikavdelning måste komma att ligga avsevärt lägre. Det finnes nämligen ingen möjlighet att jämnt fördela lärjungarna på gymnastikavdelningar. Om icke arbetstiden för lärjungarna skall bliva på olidligt sätt splittrad och utdragen, så kunna lärjungarna i en och samma klassavdelning i allmänhet icke skiljas på olika gymnastikavdelningar, för så vitt icke dessa avdelningars lektioner kunna förläggas till samma tid, varvid läroverket måste äga tillgång till två gymnastiksalar och två gymnastiklärare. Då gossar och flickor över ett visst åldersstadium böra undervisas i skilda avdelningar, ha svårigheterna i detta avseende betydligt skärpts, sedan numera flertalet av läroverken äro samläroverk, och det har visat sig, att anslag till biträdande lärare måste lämnas i många fall, då antalet lärjungar icke är större än att hela gymnastikundervisningen skulle kunna omhänderhavas av den ordinarie gymnastikläraren med det antal undervisningstimmar, som han är skyldig att bestrida för lönen. Om man tänker sig in i svårigheterna vid uppgörandet av en arbetsordning för ett samläroverk, så inser man snart, att om gossarna från två eller tre klassavdelningar sammanföras till en gymnastikavdelning, så måste i allmänhet också flickorna från samma klassavdelningar bilda en gymnastikavdelning. Då flickornas antal i de flesta fall åtminstone på gymnasiet är betydligt mindre än gossarnas, så bliva flickornas gymnastikavdelningar med nödvändighet ofta små.

Att hänsyn vid tilldelningen av anslag för gymnastikundervisningen måste tagas till beskaffenheten av de tillgängliga lokalerna har av riksdagen framhållits. En i samband med 1933 års riksdags behandling av förevarande anslagsfråga verkställd undersökning visade, att de enda tillgängliga gymnastiksalarna vid 5 högre allmänna läroverk och icke mindre än 43 samskolor och nu förstatligade kommunala mellanskolor hava en golvyta på mindre än 200 m<sup>2</sup>, och vid 17 av de sistnämnda skolorna understiger gymnastiksalens golvyta t. o. m. 150 m<sup>2</sup>. Då man bör beräkna en golvyta av minst omkring 3 m<sup>2</sup> per lärjunge, så kan vid dessa läroverk ingen gymnastikavdelning få omfatta 70 lärjungar och medeltalet lärjungar måste av skäl, som ovan anförts, komma att ligga väsentligt därunder.

Om man nu utom dessa 48 läroverk, där lokalförhållandena nödvändiggöra mindre gymnastikavdelningar, frånräknar dels de 17 ännu icke fullt

förstatligade kommunala mellanskolorna, vid vilka utgifterna för gymnastikundervisningen delas av stat och kommun, dels fyra samrealskolor, som icke tilldelats några extra gymnastiktimmor, dels slutligen gymnastikavdelningarna för flickorna å samläroverkens gymnasier, vilka avdelningar på grund av flickornas jämförelsevis ringa antal måste vara små, så äro i övrigt, enligt hos skolöverstyrelsen tillgängliga uppgifter, innevarande läsår anslag givna för 465 gymnastikavdelningar, och det lärjungeantal, som är fördelat på dessa avdelningar, utgör 30,173. Alltså komma i det allra närmaste 65 lärjungar i medeltal på varje gymnastikavdelning. På grund av befrielser från deltagandet i gymnastikundervisningen minskas detta medeltal med en eller annan enhet, men i betraktande av de omständigheter, vilka i det föregående berörts, synes medeltalet dock ligga högre än man kunde vänta. I själva verket förhåller det sig också så, att många gymnastikavdelningars storlek vida övergår 70 lärjungar och vissa fall t. o. m. överskrider 100 lärjungar.

Att ytterligare öka gymnastikavdelningarnas storlek synes oss vara så avgjort ägnat att på en viktig punkt motverka de lofvärda strävanden mot en mera individualiserad undervisning och handledning, vilka på senare år framträtt, att en sådan åtgärd icke bör ifrågakomma. I samma mån större gymnastikavdelningar framtingas, försvåras också en rationell anordning av arbetet i övrigt vid läroverken.

En ökning av gymnastikavdelningarnas storlek är emellertid ofrånkomlig, om anslaget till gymnastikundervisningen begränsas på sätt som i statsverkspropositionen föreslås. Enligt skolöverstyrelsens beräkningar komma sammanlagt 53 gymnastiktimmor att erfordras för de nya undervisningsavdelningarna, som från och med läsåret 1934/1935 övertagas av staten vid de kommunala mellanskolor, som stå under förstatligande, samt vid läroverk, som på grund av riksdagens beslut stå under utvidgning. Kostnadsökningen härför beräknas till 4,590 kronor. Om en motsvarande höjning av anslaget icke sker, så måste uppenbarligen antalet timmar för de övriga läroverken minskas och gymnastikavdelningarnas storlek ökas.

Härtill kommer, att överstyrelsen vid sina beräkningar utgått från ett sammanlagt lärjungeantal vid de allmänna läroverken av 39,500 lärjungar, under det att det sedermera visat sig, att lärjungeantalet redan höstterminen 1933 uppgick till 42,153.

Av skäl, som närmare angivas i statsverkspropositionen under punkt 119 av åttonde huvudtiteln, har departementstchefen ansett sig böra föreslå upprättandet av 25 parallellavdelningar, utöver vad skolöverstyrelsen beräknat. För dessa parallellavdelningar synas emellertid inga särskilda kostnader för undervisning i övningsämnen hava ifrågasatts. Då två klassavdelningar böra bilda en gymnastikavdelning, så erfordras för dessa avdelningar omkring 50 gymnastiktimmor. Om man förutsätter, att dessa timmar komma att uppehållas av icke ordinarie lärare, så kunna kostnaderna beräknas till i runt tal 4,500 kronor.

Slutligen har skolöverstyrelsen beräknat, att till ersättning åt gymnastiklärare för arbetet med planläggandet och ordnandet av lärjungarnas friluftsyksamhet vid de större läroverken erfordras ett belopp av 5,480 kronor. Även utgifterna för detta ändamål har departementstchefen funnit kunna bestridas ur det av honom föreslagna icke förhöjda anslaget till gymnastikundervisningen.

Sammanräknas de olika ovan beräknade kostnadsökningarna, så finner

man, att det i statsverkspropositionen framställda förslaget, att anslaget till gymnastikundervisningen skall bibehållas oförändrat, i själva verket innebär en minskning av detta anslag med 14,000 à 15,000 kronor.

Borttagandet av en gymnastikavdelning vid ett läroverk medför den ganska avsevärda löneminskningen med arvudet för i regel 4 veckotimmar för vederbörande gymnastiklärare, och i vissa fall kan minskning av gymnastikundervisningen vid ett läroverk under nu rådande förhållanden komma att beröva en anställd biträdande timlärare hans enda arbetsmöjlighet. Särskilt motbjudande synes det vara, att utgifter för undervisningen vid av staten övertagna eller utvidgade läroverk skola bestridas genom, så vitt vi kunna finna, eljest omotiverade lönereduktioner för lärare vid de gamla statsläroverken.

Som ovan nämnts, ha utgifterna till arvoden åt gymnastiklärare innevarande år uppgått till omkring 147,500 kronor. De kostnadsökningar, som i det föregående beräknats för nästa budgetår, uppgå till (4,590 + 4,500 + 5,480 =) 14,570 kronor. Det för budgetåret 1934/1935 erforderliga beloppet skulle sålunda utgöra i runt tal 162,000 kronor, varav 20,000 kronor såsom hittills skulle utgå från det ordinarie reservationsanslaget och återstoden eller 142,000 kronor från det extra anslaget till extra arvoden åt lärare i övningsämnen.

Utskottet.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle anslagsposten till extra arvoden åt gymnastiklärare — bortsett från en av Brommaläroverkets inrättande föranledd ökning av 1,400 kronor — för budgetåret 1934/1935 utgå med samma belopp som för innevarande budgetår. I likhet med vad i motionerna framhållits finner emellertid utskottet en höjning av denna anslagspost oundgänglig.

Till en början komma enligt skolöverstyrelsens beräkningar sammanlagt 53 gymnastiktimmar att erfordras för de nya undervisningsavdelningar, som från och med läsåret 1934/1935 övertagas av staten vid de kommunala mellanskolor, som stå under förstatligande, samt vid de läroverk, som på grund av riksdagens beslut stå under utvidgning. Den härav betingade kostnadsökningen, 4,590 kronor, synes kräva en motsvarande ökning av här förevarande anslagspost, därest icke svårigheter skola uppstå för gymnastikundervisningen vid de äldre statsläroverken.

Under punkt 1:o i det föregående har utskottet vidare i anledning av Kungl. Maj:ts förslag tillstyrkt inrättande av högst 10 nya parallellavdelningar vid de allmänna läroverken för att bereda utrymme för sådana godkända inträdessökande, som eljest på grund av platsbrist måste avvisas. Jämväl på grund härav lär en ökning av här förevarande anslagspost — enligt vedertagna beräkningsgrunder uppgående till 1,800 kronor — bliva erforderlig.

Skolöverstyrelsen har vidare i sina anslagsäskanden utgått från att viss ersättning skulle tillerkännas de gymnastiklärare, som vid de större läroverken hava att planlägga och ordna lärjungarnas friluftsverksamhet. Kostnaderna härför hava av överstyrelsen för nästkommande läsår beräknats till



5,480 kronor, och i motionerna I: 32 och II: 95 har i anslutning härtill beräknats härav föranledd höjning i här ifrågasatt anslagspost. Utskottet har emellertid icke ansett sig kunna på den föreliggande utredningen tillstyrka utgåendet av den ifrågasatta ersättningen, vilken måste anses innebära en direkt löneförbättring för berörda lärare. Någon förhöjning av anslagsposten till extra arvoden åt gymnastiklärare bliver alltså icke av denna anledning erforderlig.

De förhöjningar av berörda anslagspost, som utskottet ansett sig böra tillstyrka, uppgå sålunda till (4,590 + 1,800) 6,390 kronor eller i avrundat tal 6,000 kronor, med vilket belopp det av Kungl. Maj:t äskade anslaget lärare böra höjas.

Vad i övrigt under här förevarande punkt anförts och föreslagits har icke givit utskottet anledning till erinran.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom herrar Sandegårds och Björkmans samt herr Ossbahrs m. fl. ovannämnda motioner (I: 32 och II: 95), till extra arvoden åt lärare i övningsämnen vid de allmänna läroverken för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra anslag av 389,520 kronor att, i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1934 under punkten 122 ävensom av utskottet i det föregående angivits, utgå enligt den närmare fördelning, som av Kungl. Maj:t bestämmes.

5:o) **Kommunala mellanskolor.** I den till riksdagen den 3 januari 1934 avlåtna propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1934/1935 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkt 129, sid. 155—156 av det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag) föreslagit riksdagen att dels besluta, att de bestämmelser, som gälla för budgetåret 1933/1934 angående statsunderstöd till parallellavdelning av årsklass vid kommunal mellanskola, skola äga motsvarande tillämpning under budgetåret 1934/1935, dels ock minska det ordinarie förslagsanslaget till kommunala mellanskolor, nu 1,180,000 kronor, med 96,500 kronor till 1,083,500 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *E. Sjödahl m. fl.* (I: 96) och den andra inom andra kammaren av herr *O. Nilsson* i Göteborg (II: 174), i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta, att Kungl. Maj:t på framställning av vederbörande styrelser för kommunala mellan-

skolor må efter hörande av skolöverstyrelsen medgiva upprättande av nya parallellavdelningar vid sådana skolor, där eljest ett större antal inträdessökande förväntas bli avvisade från första klassen.

Till stöd för det i motionerna framförda yrkandet har i motionen I:96 anförts följande:

Uti statsverkspropositionen meddelas, att ett förhållandevis stort antal elever avvisats på grund av platsbrist från realskolans och gymnasiets begynnelseavdelningar. Med anledning därav och med hänsyn till rådande arbetslöshet bland extralärarna föreslår departementschefen åtgärder för beredande av ökade möjligheter för de allmänna läroverken att mottaga elever. Kungl. Maj:t skulle på framställning av skolöverstyrelsen i särskilda fall kunna medgiva upprättande av parallellavdelningar, där eljes ett större antal inträdessökande kunde förväntas bli avvisade från ifrågakommande klasser.

Departementschefens initiativ förefaller synnerligen lofvärt. Det är dock att beklaga, att det icke utsträckts till andra skolformer. Särskilt önskligt vore en liknande åtgärd för de kommunala mellanskolornas vidkommande. I vissa fall sakna läroverken lokala möjligheter för ökande av sina parallellavdelningar, medan mellanskolorna kunna äga sådan möjlighet. Å sådana orter, där blott mellanskolor förefinnas, är det givetvis endast denna skola, som kan ifrågakomma för att upptaga övertaliga inträdessökande. Redan föregående år anförde statsutskottet: »särskilt torde begränsningen av totalantalet parallellavdelningar kunna leda till att många ungdomar, som av brist på arbetstillfällen söka erhålla vidare utbildning i de kommunala mellanskolorna, utestängas därifrån. Sist berörda förhållande måste betraktas såsom en särskilt svår olägenhet...»

Utskottet.

I anledning av Kungl. Maj:ts förslag beslöt 1933 års riksdag, att för budgetåret 1933/1934 statsbidrag till kommunala mellanskolor icke finge, såvitt anginge kommunala mellanskolor, vilka åtnjutit statsbidrag under budgetåret 1932/1933, utgå för sammanlagt större antal parallellavdelningar än för sistnämnda budgetår.

Enligt Kungl. Maj:ts här förevarande förslag skulle, jämte andra, berörda bestämmelse äga motsvarande tillämpning under budgetåret 1934/1935.

Utskottet vill emellertid erinra, att utskottet under punkt 1:o i det föregående, i anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda förslag, tillstyrkt anvisande av medel för upprättande vid de allmänna läroverken i enlighet med närmare angivna grunder av visst antal parallellavdelningar för att bereda möjlighet att mottaga sådana godkända inträdessökande, som annars måste avvisas på grund av platsbrist. I likhet med motionärerna har utskottet funnit en motsvarande uppmjukning av de för de kommunala mellanskolorna i här förevarande hänseende gällande bestämmelserna motiverad och önskelig. På grund härav har utskottet — efter en detaljundersökning rörande antalet godkända, men av utrymmesskäl avvisade inträdessökande vid de kommunala mellanskolorna höstterminen 1933 — funnit sig böra tillstyrka, att Kungl. Maj:t må äga rätt att under läsåret 1934/1935 på framställning av skolöverstyrelsen medgiva upprättande av högst tre nya

parallellavdelningar vid kommunala mellanskolor i sådana fall, där eljest ett större antal inträdessökande förväntas bli avvisade. För upprättandet av dessa parallellavdelningar böra i övrigt gälla enahanda bestämmelser, som av utskottet tillstyrkts i fråga om motsvarande parallellavdelningar vid de allmänna läroverken.

Kostnadsökningen vid ett bifall till vad utskottet sålunda tillstyrkt kan för nästkommande budgetår beräknas till 8,500 kronor. Då Kungl. Maj:ts förslag i övrigt icke givit utskottet anledning till erinran, skulle alltså anslaget till kommunala mellanskolor i riksstaten för budgetåret 1934/1935 behöva upptagas med ett belopp av 1,092,000 kronor i stället för av Kungl. Maj:t föreslagna 1,083,500 kronor.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt herr Sjödahls m. fl. och herr Nilssons i Göteborg ovan nämnda motioner (I: 96 och II: 174),

a) besluta, att de bestämmelser, som gälla för budgetåret 1933/1934 angående statsunderstöd till parallellavdelning av årsklass vid kommunal mellanskola, skola äga motsvarande tillämpning under budgetåret 1934/1935, dock med iakttagande av den ändring härutinnan, som föranledes av vad utskottet ovan tillstyrkt;

b) minska det ordinarie förslagsanslaget till kommunala mellanskolor, nu 1,180,000 kronor, med 88,000 kronor till 1,092,000 kronor.

6:o) **Tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor.** I den till riksdagen den 3 januari 1934 avlätna propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1934/1935 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkt 131, sid. 157—159 av det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag) föreslagit riksdagen att dels medgiva, att tillfällig löneförbättring må för tiden 1 juli 1934—30 juni 1935 utgå till lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor med följande belopp: till ordinarie manlig ämneslärare med 600 kronor, till ordinarie kvinnlig ämneslärare med 500 kronor, samt till extra ordinarie ämneslärare, övningslärare och timlärare med belopp, som Kungl. Maj:t i huvudsaklig enlighet med de i sådant hänseende nu gällande grunder bestämmer, dels ock för berörda ändamål anvisa för budgetåret 1934/1935 ett extra förslagsanslag av 205,500 kronor.

För ändamålet utgår för innevarande budgetår ett extra förslagsanslag av 226,000 kronor.

Ur statsrådsprotokollet inhämtas, att skolöverstyrelsen i skrivelse den 10 augusti 1933 — med framhållande att enligt gällande bestämmelser lärare,

som vore anställd för undervisning i slöjd vid kommunal mellanskola, vore berättigad åtnjuta tillfällig löneförbättring liksom ock dyrtidstillägg av statsmedel, vare sig för undervisningen utginge särskilt statsbidrag eller icke — hemställde, att Kungl. Maj:t måtte föreskriva, att sådan löneförbättring och dyrtidstillägg av statsmedel finge utgå till lärare i manlig slöjd vid kommunal mellanskola allenast i sådant fall, då bidrag jämlikt kungörelsen den 2 juni 1933, nr 261, utginge till undervisningen. I anledning av denna framställning framhöll statskontoret, att den av överstyrelsen föreslagna inskränkningen i rätten till löneförbättring och dyrtidstillägg icke torde kunna vidtagas utan riksdagens medgivande. I skrivelse den 31 augusti 1933 om beredande av medel för ifrågavarande löneförbättring under budgetåret 1934/1935 har skolöverstyrelsen utgått från att tillfälligt lönetillägg till lärare i slöjd allenast skulle utgå, därest statsbidrag vore beviljat för undervisningen i fråga.

Departementschefen har rörande denna fråga anfört följande:

»I fråga om de tillfälliga lönetilläggen och dyrtidstilläggen till lärare i manlig slöjd instämmer jag i skolöverstyrelsens förslag i skrivelsen den 10 augusti 1933, varvid motsvarande inskränkning i rätten till dessa tillägg bör vidtagas jämväl för lärare i kvinnlig slöjd. Kungl. Maj:t torde få framdeles utfärda erforderliga författningsbestämmelser härom.»

Utskottet. Utskottet tillstyrker förslaget om meddelande av föreskrifter därom, att tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg av statsmedel må utgå till lärare i manlig och kvinnlig slöjd vid kommunal mellanskola allenast i sådant fall, då bidrag utgår till undervisningen jämlikt kungörelsen den 2 juni 1933, nr 261, angående statsbidrag under budgetåret 1933/1934 för undervisning i manlig och kvinnlig slöjd vid kommunala mellanskolor. I nu förevarande sammanhang torde emellertid riksdagen endast böra fatta beslut beträffande utgående av tillfällig löneförbättring; i fråga om utgående av dyrtidstillägg torde utskottet senare under riksdagen få avgiva utlåtande.

Vid bifall till utskottets under föregående punkt framlagda förslag rörande eventuellt inrättande av tre nya parallellavdelningar vid kommunala mellanskolor erfordras en ökning av här förevarande anslag med 1,500 kronor utöver det av Kungl. Maj:t beräknade beloppet, 205,500 kronor, till 207,000 kronor.

Utskottet, som i övrigt icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag, hemställer,

- att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag,
- a) medgiva, att tillfällig löneförbättring må för tiden 1 juli 1934—30 juni 1935 utgå till lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor med följande belopp:
  - till ordinarie manlig ämneslärare med 600 kronor;
  - › ordinarie kvinnlig ämneslärare med 500 kronor; samt
  - › extra ordinarie ämneslärare, övningslärare och timplärare

med belopp, som Kungl. Maj:t i huvudsaklig enlighet med de i sådant hänseende nu gällande grunder bestämmelser, till lärare i manlig och kvinnlig slöjd dock allenast i sådant fall, då statsbidrag jämlikt gällande bestämmelser utgår till undervisningen;

b) för berörda ändamål anvisa för budgetåret 1934/1935 ett extra förslagsanslag av 207,000 kronor.

Stockholm den 4 maj 1934.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS ANDERSON.

---

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Hamrin, Lindblad, Bergqvist, Olof Olsson, Svensson* i Kompersmålå, *Kvarnzelius, Nilsson* i Malmö, *Nilsson* i Gränebo, *Oscar Olsson, Bagge, Thelin* och *Pauli*; samt

från andra kammaren: herrar *Anderson* i Råstock, *Törnkvist* i Karlskrona, *Persson* i Fritorp, *Jeppsson, Andersson* i Höör, *Svensson* i Grönvik, *Jonsson* i Eskilstuna, *Holmdahl, Högström, Aronson, Andersson* i Ovanmyra och *Weijne*.

---

### Reservationer:

*vid punkt 1:o*) (arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken) av herrar *Lindblad, Nilsson* i Malmö, *Pauli, Anderson* i Råstock, *Törnkvist* i Karlskrona, *Andersson* i Höör, *Jonsson* i Eskilstuna, *Högström* och *Weijne*, vilka ansett, att utskottets utlåtande och förslag bort hava följande lydelse:

»Utskottet har — — — — rörande läroverksstadgan.

Utskottet upptager — — — — läroverksstadga m. m.

Utskottet vill ingalunda bestrida, att åtskilliga av de anmärkningar och farhågor beträffande den nya stadgans verkningar, som i motionerna kommit till uttryck, kunna befinnas motiverade. Tillräckligt erfarenhetsunderlag för ett slutligt omdöme härutinnan föreligger ännu icke. Utskottet förväntar emellertid, att verkningarna av den nya stadgan från början noggrant observeras och att, i den mån erfarenheten bekräftar behovet av ändringar i av motionärerna berörda eller andra avseenden, eller där sådant behov redan uppenbart framträtt, Kungl. Maj:t vidtager nödiga jämkningar i stadgan.

Därvid synes i första hand och snarast möjligt spørsmålet om det fasta språket på gymnasiets differentierade stadium böra tagas under överbäggande.

I motionen I:91 — — — — anmälde sig.

Utskottet har funnit det i motionen II:219 framförda förslaget innebära ett lämpligt uppslag till lösning av denna fråga. Vid anslutning till vad i berörda motion i denna del yrkats skulle ingen förändring ske i den ställning som fast språk å latinlinjen, som franskan erhållit genom 1933 års läroverksstadga. Däremot skulle jämväl för latingymnasiets elever öppnas tillfällen till ett fördjupat studium av engelska språket i den mån de för sin framtida levnadsbana finna sådant ändamålsenligt.

Emellertid finner utskottet skäligt, att motsvarande valfrihet beträffande det fasta språket i gymnasiets två högsta ringar, som sålunda föreslagits skola under viss förutsättning tillkomma latingymnasiets elever, jämväl tillförsäkras realgymnasiets elever på så sätt, att det medgives, att i realgymnasiets två högsta ringar franska skall under motsvarande förutsättning kunna väljas som fast språk i stället för engelska.

I fråga om matematikundervisningen å realgymnasiet hava i motionerna I:91 samt I:92 och II:194 framförts vissa anmärkningar. Det har sålunda framhållits, att genom den år 1933 vidtagna beskärningen av nämnda undervisning en lucka uppstått mellan realgymnasiets och vissa fackhögskolors, speciellt tekniska högskolans, undervisning. I de i här förevarande sammanhang av utskottet behandlade motionerna hava vidare upptagits vissa andra under förarbetena för 1933 års läroverksstadga icke närmare berörda ändringar i 1928 års läroverksstadga, främst biologiens ställning samt tillvalsgrupperna å realgymnasiet.

Utskottet har icke funnit skäl föreligga för riksdagen att ingå på någon närmare prövning av dessa frågor. Vid det överbäggande, som utskottet i det föregående förutsatt skall komma till stånd, torde alla dessa spørsmål bli föremål för prövning. Utskottet vill dock i detta sammanhang särskilt framhålla önskvärdheten av att matematikundervisningen så ordnas, att berörda lucka mellan realgymnasiets och vissa fackhögskolors undervisning utfylles.

Med vad sålunda anförts torde motionerna I:91, I:92 och II:194 samt II:219 i nu förevarande delar få anses besvarade.

Härefter vill — — — — budgetåret 1934/1935.

Kungl. Maj:ts — — — — innevarande bugetår.

Vad först — — — — 51,000 kronor.

De av — — — — pröva frågan.

Såsom nyss — — — — 50,000 kronor.

Förslaget om — — — — böra tillstyrka.

Då Kungl. — — — — 1,181,400 kronor.

Vad i — — — — icke biträda.

I anslutning — — — — hemställer utskottet,

a) att riksdagen — — — — 1,181,400 kronor;

b) att herr Olof Olssons, herrar Thelins och Bagges ävensom herrar Lindskogs och Sefves samt herr Andersons i Norrköping ovannämnda motioner (I: 91, I: 92 och II: 194 samt II: 219) må — motionerna I: 91 och II: 219 i den mån de icke innefattas i vad utskottet under a) hemställt — anses besvarade med vad utskottet i det föregående anført.»

*vid punkt 2:o* (vissa spörsmål i fråga om den högre skolundervisningen) av herr *Oscar Olsson*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionen I: 1.

---